

Tone Partljič
SEBASTJAN IN MOST
Mala nočna kronika

Ali je sploh mogoče, da bi se nezavestnemu inženirju Sebastjanu Gorjupu leta 1905 med prevozom s Soče pri Solkanu po kraških cestah v bolnišnico v Trstu, potem ko ga niso hoteli in si tudi ne upali sprejeti v goriškem špitalu, s povsem zdrobljeno desno nogo; da bi se mu torej v nezavesti in komi med morečimi nezemskimi bliski svetlobe in popolne teme v halucinacijah ali predsmrtnih blodnjah res oglašal mili glas že davno pokojnega »nonota«, kako mu znova pripoveduje tisto staro lajno, ob kateri so se vzvišeno in tudi malo s pomilovanjem spogledovali nona in njegova oče in mama; lajno o tem, da je zemlja pravzaprav »samo eno srce, ki ga poganjajo reke; ja, Sebastjan, jaz vidim našo zemljo kot eno srce; kakor človeškemu srcu aorta poganja kri v prekate, da lahko utripa in živi, tako tudi reke tega sveta zbirajo vodo in jo potem poganjajo po zemlji, da lahko planet živi in utripa in diha, medtem ko leži v velikem prsnem košu vesolja sredi svojih oceanov ...«?

Še kasneje, ko je Sebastijan spet »normalno« živel, se je spominjal tega glasu in se spraševal, od kod v nejasnem spominu na tisto nesrečo ta nonova zgodba in njegov davni glas, in to prav tiste tri dni nezavesti ali celo kome, ko so mu amputirali nogo in se ni prav ničesar zavedal. Je bilo res ali pa se mu je kdaj kasneje kaj bledlo za nazaj? Morda celo v sanjah?

In na nonovo zgodbo se je rad spomnil od časa do časa. Zlasti ko je kasneje velikokrat stal na velikem mariborskem kovinskem mostu in gledal Dravo. V ozki soteski med granitnim gozdnatim Pohorjem in gričevnatim Kozjakom se je namreč res kakor vodna žila mučila in stiskala

in pretakala ta posebna reka s starim keltskim imenom. Potem pa se je kmalu po globeli na nižinskem svetu razširila in malo umirila; in videti je bilo, da skoraj ves razkošno široki svet med Pohorjem in Pekrsko gorco na desnem bregu ter oni na levem tja do Kalvarije in Piramide res napaja svoje življenjske prekate z vodo te prastare reke in da mesto, ki leži na tem prehodu med »gorsko« in »nižinsko« reko, resnično diha z njenim tokom in naraščanjem v časih deževja in padanjem v časih suše, da utripa s šumom vode in z vetrom, ki zmerom malo vleče ob njeni strugi z zahoda proti vzhodu ...

Šele z reko lahko mesto diha in utripa, kakor je to razlagal nono, ki že dolgo počiva na pokopališču v Nabrežini. Zato so prava mesta zmerom ob rekah. Po vsem svetu.

In večkrat ga je obšla nekakšna milina, ko je pomislil, kaj pomenijo te vodne žile za svet in za človeštvo; kaj pomenijo skupaj vse reke tega sveta, ki vendar tvorijo nekačo vodno mrežo ... Nono Filibert, Bog mu daj večni mir in pokoj, je imel prav, četudi še malo ni mislil na Dravo, ampak na reko rek, Sočo.

In šele potem na vse reke sveta.

Sebastjan na to misli tudi zdaj, ko zadnjič gleda s tega mostu in se za zmerom poslavlja od njega in od mesta.

Prvi del

1.

Sebastjan Gorjup je izgubil desno nogo, ko je med gradnjo solkanskega kamnitega železniškega mostu junija 1905 nanj padel dve toni težak kamniti blok nabrežinskega kamna. Delavci so na vagonetu po tirih vozili in vlekli in tiščali po dva taka bloka, potem pa enega po enega na gradbišču dvigovali s škripcem, na katerem se je navijala jeklena vrv z velikanskimi kleščami, ki so stiskale kamniti blok, ki so ga nameščali ter potem previdno spuščali v vnaprej določen prostor; zdaj že na zadnji vodoravni liniji kamnov, saj so dela na zahtevnem loku že opravili; tudi na najtežjem polkrožnem delu mostu, kjer so se varno razporedile vsa teža in vse velike sile in energije mostu. Ki bodo večno nevidno delovale in pritiskale, zaradi česar se je graditeljem mostov zdelo, da je most zmerom nekako živ, čeprav so ga drugi gledali kot mrtvo stvar ... Delo te izjemne kamnite gradnje je šlo počasi h koncu. Morda so bili že tudi zaradi tega malo manj pazljivi ali pa je šlo res preprosto za nerazumljiv slučaj, da se je zgodilo ...

Inženir Sebastjan Gorjup je nadziral širino posameznih fug in tudi njihovo zalivanje z malto ... Tega morda že več kot štiritisočega kamnitega bloka pa dvigalo ni pripeljalo na njegovo mesto. Ga je, objetega s posebnimi mogočnimi kleščami, že dvignilo nad delavce, da bi ga potem počasi, milimeter za milimetrom, spustilo v pripravljeno odprtino, a so se znenada pretrgala kovinska vlakna v jekleni vrvi dvigala Blondin, pretrgala se je nosilna jeklena vrv in kamniti blok je padel na Sebastjana, ravno ko je sklonjen s prstom kazal, kam naj ga usmerijo, da bodo razdalje

med fugami enake ... Na srečo ne na celo telo, ampak na desno nogo, kjer je široko razkoračen kazal, kako naj ga spuščajo. Preden je lahko kdo kriknil, mu je stisnilo in zdrobilo nogo visoko nad kolenom, da je zahreščalo ... Kaj se je potem dogajalo, ni mogel več vedeti; dolgo je seveda trajalo, da so kamniti blok spet povezali in dvignili in opazili, da je noga stisnjena kot list papirja, da pa ni povsem odpadla, ampak se s kožo in vlakni, pomešanimi z vlakni hlač, še nekako drži telesa ... Položili so ga na deske, bledi trepetali od strahu in presenečenja in čakali, da je pripeljal reševalni autocarro iz Gorice ... Na srečo so ga kupili pred enim letom.

Kolega ga je držal za roko na tisti čudni in nori vožnji čez Kras, o kateri ni razen nekakšnega blodnega spomina z one strani zavesti in nonovih besed o svetu kot utripajočem srcu in rekah kot aortah ostalo v njegovih možganih nič. Seveda so končno v Trstu na kirurškem oddelku nogo brez težav odstranili, mu štrcelj šivali in ovijali, zaustavili kri in ga odpeljali v sobo, ki so ji rekli šok soba. Iz nje so ga kasneje preselili v drugo sobo, ki so ji rekli bolniška soba za intenzivno nego. Nekaj dni je bil v komi, potem se je prebudil in spraševal, kaj se je zgodilo in zakaj nima desne noge.

Kamniti most čez Sočo v Solkanu na železniški progi od Bohinja do Gorice in potem naprej do Trsta pa je ne le graditelje, ampak vse prebivalce Goriškega navduševal in navdajal z nekakšnim zanosom. Bil je najdaljši kamniti železniški most čez kako reko na svetu.

»Tudi je najbolj eleganten, glej, kot kakšna bela katedrala,« so govorili graditelji med seboj. Ne le Gorjup, ki je kot inženir prvič sodeloval pri taki gradnji, tudi drugi, bolj rutinirani in odgovorni graditelji proge in mostov in predorov in viaduktov so bili ponosni nase, že ko so

končno prepričali Dunaj, naj bo most kamnit in naj ima samo en lok. V tistih letih na prehodu stoletja so že začeli graditi kovinske in betonske mostove in so mnogi gledali na kamnite mostove, kakor da so že stvar zgodovine. Seveda so bili zgodovinski kamniti mostovi znamenitosti, za katere je vedel ves svet, prav tako kraji in reke, kjer so jih davno nekoč gradili; a sedaj je bila naenkrat tu moderna industrijska doba, govorilo se je naenkrat tudi o ekonomski politiki in tržišču in o tem, da je kovinske in betonske mostove mogoče zgraditi ceneje in zlasti hitreje. Začelo se je govoriti, da je čas zlato. Naenkrat ni bilo več časa za gradnjo mostov iz kamna. V dvajsetem stoletju se je svetu nenadoma začelo zelo muditi.

In tu v »daljnem« Mariboru, kamor se je po vrsti različnih naključij in odločitev preselil inženir Sebastjan z leseno protezo namesto desne noge, so mnogi o njem vedeli, čeprav se je malo družil z ljudmi, da je sodeloval pri gradnji legendarnega Solkanskega mostu, da je na to kljub nesreči nadvse ponosen. Nikoli namreč ni preklinjal nesreče in ne mostu, ampak je rekel, kako ponosen je, da je bil poleg, ko se je gradil največji kamniti železniški most čez reko na svetu. In to ravno čez Sočo. Njegova osebna nesreča gor ali dol. Rad je še poudaril, da je strokovnjakov za kamnite mostove v celi Evropi toliko, kot je prstov na obeh rokah.

»Ampak nesreč je pri gradnji iz kamna veliko in navsezadnje ste sami to skusili,« je kdo pripomnil.

»Pri vsaki veliki gradnji se zgodijo nesreče in se kdo tudi smrtno ponesreči. A nič več pri gradnji s kamnom kot pri kovinskih konstrukcijah in teh novih betonskih gradnjah!« je odgovarjal. Seveda so Mariborčani sčasoma opazili novega someščana, ki se je naselil ob Dravi, na Lentu, kakor so domačini pravili pristanišču za splave ob reki. K temu je prispevala tudi njegova obleka, ki je bila

na videz mediteranska in svetlejša, medtem ko so mnogi Mariborčani nosili obleke iz zelenega avstrijskega sukna ali celo usnja in so bili prav ponosni na svoje »lederhoze«, gola bedra, debele dokolenke in težke čevlje. Ni bilo mogoče spregledati niti njegovih črnih las, ki so se sami uporniško kodrali. Imel je večkrat tudi metuljček pod ovratnikom bele srajce, ohlapen suknjič in hlače, pot katerimi ni bila niti proteza zelo vidna. Da je neke vrste gospod, se je videlo tudi po kretnji roke, s katero je dvigal svoj klobuk z malo širšimi kraji, medtem ko so mariborski gospodje še strašili z dunajskimi cilindri. Večinoma pa je bil razoglav. S protezo je malo težko hodil po strmih ulicah, ki so se spuščale k Dravi, a če je bila cesta položna, je hodil kakor drugi ljudje, saj se mu je lesena naprava v kolenu lahko pregibala. Ženske so ga vabile tudi na čajanke, čemur se je redko odzval, a ker je bil zgovoren in simpatičen moški iz drugih krajev, je vzbujal privlačno radovednost in so se kmalu začele šepetati tudi kakšne prijetno pikantne družabne zgodbe, ki pa so jih dame po vrsti zanikale. In ki jih tudi res ni mogel nihče dokazati.

Naselil pa se je v prazno nizko hišo, ki se je z južne strani naslanjala na okrogli obrambni stolp, ki so mu vsi pravili »sodni stolp«, čeravno so zgodovinarji trdili, da so davno nazaj v Mariboru sicer na veliko mučili čarovnice in tudi čarovnike, a so sodbe izrekli zvečine na drugih lokacijah v mestu, morda le kakšno posebno v tem stolpu. A se ga je ime *sodni* prijelo, četudi je v knjigah pisalo obrambni stolp. In še danes je tako.

In kako ga je usoda zanesla v to nemško in nekoliko tudi slovensko mesto?

Ko je po dolgem zdravljenju v Trstu dobil protezo, se je vrnil v Solkan. Prijatelji so se šalili, da bi se mu to nikoli ne zgodilo, če ne bi njegov ded Karel Gornigg vozil

lokomotive na Južni železnici na liniji od Dunaja do Trsta; pravzaprav od Maribora do Trsta. In če ne bi tam srečal Ankice. Dedek Gornigg je namreč živel v železničarski koloniji v Mariboru. Tam se je osebje na vlaku Južne železnice Dunaj–Trst zvečine zamenjalo, potem ko so pregledali lokomotive in vagone. Seveda, če je bilo treba, so sproti tudi kaj malega popravili. Zgradili so velike železniške delavnice. Izdelovali tudi vagone, popravljali lokomotive, polnili lokomotive z vodo in premogom in največkrat so jih sploh zamenjali. Tista lokomotiva z Dunaja je prevzela pripravljeno drugo kompozicijo in se vrnila na Dunaj. Iz Maribora pa je peljala »dunajska«, na novo pripravljena, do Trsta. V Trstu je vlak trikrat na teden točno ob uri ustavil na novem kolodvoru, a je moral potem prespati v posebnem domu za železničarje, preden se je dvanajst ur kasneje spet povzpel na lokomotivo in se odpeljal proti Mariboru, kjer je imel vlak postanek, potem pa ga je drug strojevodja peljal naprej še na Dunaj.

Ko se je mladi Korl v prostem času ob večerih sprehajal po Trstu, zlasti mimo borze in Rdečega mostu, je opazoval morje in užival v mestu, ki je utripalo čisto drugače kot njegov Maribor. Srečal je tudi lepa tržaška dekleta, med njimi slovenska, največ iz kraške okolice, ki so služila v Trstu. Neka mlada črnolaska mu je padla v oči, ko je po korsu potiskala otroški voziček z dojenčkom.

»Tako mlada pupa, pa ima že otroka!« se je čudil. Slišal je namreč, da tam mladim dekletom pravijo pupe.

»Saj ni moj, jaz ga samo pazim!« je reklo dekle.

»Kako pa ti je ime?«

»Ankica. Pa tebi?«

»Korl!«

»Korl? Pri nas ni Korlov. Saj se ti vidi, da nisi Primorec. Si ajzenponer, ali ne?«

»Iz Maribora. Strojvodja. Lokomotivo vozim!«

»O, o, o! Mašinfirer!« je vzkliknila.

Začuden jo je pogledal, ona pa je rekla:

»Moja gospa pravi, da so tisti, ki hodijo po Trstu z visokimi čevlji in predebelimi hlačami, zagotovo ‚mašinfirerji‘ z Južne železnice. Imam prav?«

Takrat so bili strojvodje veliki gospodje z visokimi plačami, ki so bile med najvišjimi v Avstro-Ogrski. Ni čudno, da so jih tudi v Trstu opazili.

In čisto slučajno se je potem vsakokrat sprehajala z otrokom, ki ga je varovala, ob isti uri in po istem korsu, ko je pripeljal »njegov« vlak in ko je moral prespati v Trstu.

Ko pa je mami v Mariboru povedal, da mu je vseč ena Tržačanka, se je mati ujezila:

»Da mi ne boš kake Lahinje pripeljal sem na Studence!«

»Ni Lahinja, Slovenka je!«

»Tiste pa so še slabše.«

»Kako? Ankica je čisto v redu!«

»Si slišal za tisto lepo Vido iz Devina? Moža je pustila in otroka in je pobegnila z nekim zamorcem v Španijo ...«

»Jezus, mama, tisto je ena pesem!«

»Ravno v pesmih je resnica ...«

Ni ubogal mame in tista Ankica, ki ji je bilo res šele šestnajst let, je ostala v »drugem stanju«. In je tudi ni pripeljal pokazat na Studence v Maribor, ampak je ostal pri njej in sta se preselila na njen dom v Nabražini, kjer so bili kar veseli, da hči ni zanosila s kakim italijanskim fičfiričem, ampak s slovenskim gospodom z železnice. Njena mama si sicer ni mogla kaj, da ne bi rekla:

»Pa ravno Štajerec mora bit!«

»Pa četudi je Štajerec, da je le fejest človek!« je rekel Ankičin oče Filibert.

Sta se poročila in dobila hčerko Grozdano, Sebastjano-vo mamó. Družina je bila srečna, in čeravno je bila Ankica precej mlajša od Korla, ni pobegnila z nobenim zamorcem prek morja, ampak je pridno likala tudi železničarsko uniformo, saj je moral biti železničar Južne železnice gospod, četudi ni več vozil prav do Dunaja. Grozdana pa je bila kasneje ena prvih učiteljic v Solkanu. Tam je srečala Rastka Gorjupa, ki je bil slikar in je poučeval risanje. Kadar je slikal ali risal kraške vasi, je hodila z njim. Njima se je leta 1880 rodil Sebastjan. Malo kasneje je prijokala na svet še sestríca Miranda. Ko je Sebastjan v Goríci končal realko, je oče Rastko želel, naj sin študira slikarstvo v Padovi. Fant pa je želel postati gradbenik in oče ga je na koncu vpisal na arhitekturo in tako se je že med študijem odločil za gradnjo mostov. Bilo mu je šele dobrih petindvajset let, ko je bil že med tistimi, ki so gradili solkanski most iz belega kamna. V šestindvajsetem letu pa je že imel samo eno nogo.

Če bi ne bilo te nesreče, mu gotovo ne bi prišlo na misel, da je njegov dedek Korl Gornigg prišel v Nabrežino iz štajerskega Maribora. Pravzaprav ga je na to spet spomnil prijatelj Hans Pukmajster, ki pa je bil sam zares iz Maribora in ki je bil prav tako gradbeni inženir, le da je študiral gradbeništvo na Dunaju; a je iznenada in na veliko začudenje opustil gradnjo mostov, še preden je bil Solkanski most dograjen. Seveda je bila »zadaj« spet ženska ... Poročil se je z lepo Zorko Špacapan iz Brd in postal vinogradnik. Gradbeništvo ga je sicer še zanimalo, a Zorka, ki mu je čisto zmešala glavo, je potrebovala moškega tudi za delo v Brdih. In je postal zet v legendarni vinogradniški družini Špacapan v Dobrovi v Brdih.

Ko je bil Sebastjan že iz bolnišnice in je živel pri sestri Mirandi v Solkanu, sta se s Hansom slučajno srečala ...

Sedla sta v gostilno in pila rebulo, ki so jo pridelali Špacapanovi in so jo točili v gostilni na križišču. Hans je takoj videl, da nekdanji tovariš Sebastjan ni v dobri koži, saj mu je tožil, da se zaveda, da je Mirandi napoti v hiši, saj ima zdaj že svojega otroka, on pa je tudi neke vrste velik otrok, za katerega mora poleg svojega dodatno skrbeti, mu kuhati, prati, likati. Mirandin mož pa je bil geograf, a je delal v avstro-ogrski vojski in je s tušem in svinčnikom risal izohipse, kote, objekte v geografske specialke terenov, ki bi utegnile vojski kdaj priti prav.

»Kaj naj? Trideset let mi še ni, pa sem invalid. Napoti sem sestriini družini. Ničesar več ne morem delati!«

»Delaj načrte za mostove! Piši knjigo o mostu! Predavaj v šoli! Oženi se!«

»Katera bo vzela kriplja? Ničesar ni več pred mano.«

»Sebastjan! Ti – pa tak pesimist!«

»Nisem pesimist, le realno gledam!«

»No, potem pa odšepaj na Solkanski most in se vrzi v Sočo!«

»Saj mogoče pa se res bom!«

»Sebastjan, porco dio, poslušaj! Ne bom te gledal takega. Si nor? Doma ždiš in se sam sebi smiliš! Bi rad sam sebe požrl? Zaživi spet med ljudmi, pojdi naokrog!«

»Le kam s to nogo?«

»Predvsem si nabavi eno dobro protezo. Ta, ki so ti jo dali v bolnišnici, je najcenejša in najbolj enostavna! V Gorici imajo odlične. Potem pa pridi k meni v Dobrovo!«

»Da vam bom napoti? Da se vam bom smilil?«

»Tudi če bi se nam res smilil, bi bilo bolje, kot da se smiliš samemu sebi. Ne, ti se sam že ne boš odločil, da bi prišel. Že to soboto pošljem pote voz, da se sam prepričaš, kak vinogradnik sem! No, ne jaz, ampak Špacapani.

Vsekakor pa bova spila malo merlota, rdečega kot kri, ali rebule, zlate kot sonce!«

»Ne trudi se!«

»Ne, hočem, da poskusiš Špacapanov merlot!«

»Naj bo, če je rdeč kot kri!«

»Se bom potrudil, stari moj, že zato, da te izvlečem iz temnih misli! In poslušaj, z vlakom se moram odpeljati čez kak mesec v Maribor uredit neke zadeve. Pa se peljiva skupaj po progi, kjer je tvoj dedek vozil lokomotivo, dokler se ni oženil v Nabrežino. Saj še nisi bil v Mariboru?«

»Enkrat sem se peljal skozi, ko sem potoval na Dunaj.«

»No, v soboto pošljem pote v Solkan in te pripeljem v Dobrovo.«

»Samo napoti ti bom. To delaš, ker se ti smilim!«

»Daj, ne bodi mona!« ga je Hans udaril po ramah.

In naslednjo soboto ga je Špacapanov hlapec z elegantnim vozom in črnim vrancem pripeljal k Hansu v Dobrovo. O, tam se je delalo, govorilo in tudi vpilo, pokušalo vino, natovarjalo in hitelo na vse strani. Ampak Hans si je vzel čas, naročil Zorki, naj prinese rezine pršuta in liter merlota ...

»No, ali ni v redu?«

»Vidim, da ti gre dobro. Kako si iz gradbenika postal tak vinogradnik?«

»Veš, jaz nisem noben vinogradnik. To so njeni oče in njeni bratje! Polne kleti imajo in pokušajo in vohajo vino in sode, žveplajo, pretakajo, cukrajo in spet pokušajo in gledajo skozi kozarec vina proti soncu dan za dnem. Mene niti poleg ne spustijo.«

»Ampak Hans je najboljši trgovec, kar jih ima svet!« se je nasmejala Zorka, ki se ji je kljub predpasniku poznalo, da je noseča.

»To pa res!« se je izprsil Pukmajster.

Res je znal prodajati Špacapanovo vino, da so ga hvalili tudi Špacapani. Začel je pošiljati vinske sode naokoli z železnico. Vse do Dunaja in Milana. Se je hvalil, da Špacapanovo vino pije cesar na Dunaju. Po bohinjski železnici pa na Gorenjsko in Koroško, vse do Celovca. Izgovoril si je tudi režijsko ceno, ker je nekaj časa gradil železniške proge in mostove. Zalagal je veletrgovce z vinom, organiziral diskonte, konsume, zadruga ...

»In čez dober mesec se peljem v Maribor, tam sem zme-njen s hotelom v Gosposki, ki se mu reče Vojvoda Janez ali nekaj takega, in z železničarskim konsumom v koloni-ji, da jim začnem lifrati vino ... Ti pa moraš vstran od Solkana, Soče in mosta. Sicer boš še zbolel in postal, kako naj rečem, ena cmera. Saj se boš zgrizel, če se boš smilil samemu sebi. Nočem, da postaneš tak ‚samogriz‘. Oglej si ta ‚dedov‘ Maribor! Ostani v tistem mestu. Tam ni Soče, je pa Drava. Moja stara dva sta zapustila Maribor in se preselila v Gradec in njuna stara hiša na Lentu je prazna. Če jo grem popravljat, me bo koštalo preveč, zato ti jo prodam za polovično ceno. Poskušaj tam živeti! Prijatelj, verjemi, ti moraš vstran! Vsaj za nekaj časa. Boš na novo zaživel. In bral sem, da bojo v Mariboru gradili nov most čez Dravo.«

»Jaz ne bom več gradil mostov!«

»Pa predavaj matematiko in fiziko na gimnaziji. Tam so klasična gimnazija, realka, moško in žensko učiteljišče ... Ali pa piši o mostovih! Samo vstran od tu, kjer gniješ in se smiliš samemu sebi. In buljiš v ta naš Solkanski most! Hej! Najlepši je in najbolj naš. A ni edini most na svetu!«

»Bom premislil!«

»Nič premislil! Tvoj dedek je bil Štajerec in je vzel Primorko, pa še ti Primorec vzemi kako Štajerko. Če te ne

bo vzela zaradi noge, te bo zaradi penzije, invalidnine in odškodnine.«

In ga je smeje usekal po rami.

»Se ti zdi to smešno?« ga je pogledal Sebastjan.

»Norec, pa ja nisi pozabil, kaj je hec. Vsekakor pa greva pogledat Maribor, navsezadnje se lahko skupaj peljeva tudi le na izlet. In samo pogledat tisto železniško kolonijo, kjer je živel tvoj dedek Korl in kjer bom v konsumu sklepal posel. Če boš ti v Mariboru, bom lahko računal, da bo vsaj en Mariborčan pil Špacapanovo vino!«

In ko ga je zvečer Špacapanov fant peljal po lepi vijugasti cesti z Brd nazaj v Solkan, si je Sebastjan že rekel:

»No, navsezadnje, zakaj pa ne. Poskusiti je treba!«

In tako se je znašel v Mariboru in ostal. Rekel je, da le za nekaj časa. Lent ob Dravi mu je bil kar všeč. In si je še enkrat rekel:

»Zakaj ne bi poskusil?«

Hišo so mu obnovili obrtniki in je še vsa dišala po apnu in pleskanju, ko se je vselil. Ni bila velika, a na videz skoraj malo gosposka in prijazna. Predvsem so bila nova okna, ki so gledala na Dravo, veliko večja, kot so bili vajeni v Mariboru. Že prvi večer, ko se je vselil, je zvečer s protezo odkorakal tistih trideset korakov do Drave in jo dolgo gledal. To je potem počel dolgo vrsto let.

»Tako, zdaj sem doma ob Dravi, moram pozabiti na našo Sočo. In moram se sprijazniti s to Dravo.«

Leseni most, ki ga je videl doli na levi, se mu je zdel kot igrača iz starih časov, če je samo pomislil na »svoj« solkanski most. Ljudje so ga spoštljivo pozdravljali, a so ga v glavnem opazovali od daleč.

Šele čez čas so se malo bolj seznanili z njim. Nekaj dodatne pozornosti in spoštovanja je vzbudil tudi poštar Adolf, ki je rekel, da sicer ne sme povedati, kolikšno penzijo in

še dodatek mu pošiljajo z Dunaja, le to lahko reče, da je Primorec več kot dobro preskrbljen.

»To je tajnost, ampak povem vam, za deset naših penzij!«

Toda čez dobrega pol leta se je nenadoma poročil s pobožno Terezijo Očkerl, staro devico, kakor so ji pravile ženske, čeprav je imela le dvaindvajset let. A bila je res še devica. Nekaj dni so letale ženske z Lenta druga k drugi, ker niso mogle verjeti, a zadovoljstvo njene debelušne matere Angele je potrjevalo, da je res.

»A je to mogoče?«

»Tak moški pa ta stara devica!«

Nekoč je baje hotela postati nuna, pa je niso sprejeli v noben samostan, saj je bila nezakonska in tudi neuka, ker je imela le ljudsko šolo. Potem je bila najprej čistilka, potem pa celo kuharica gori na škofiji pri stolnici, pa so jo morali odpustiti, ker so se častne sestre preveč pritoževale ... Baje jim je očitala, da so premalo pobožne in da se v mislih kurvajo ... Povsod je videla razuzdanost, zlasti če so se sestre na glas smejale, imele vedre oči in rdeča lica ali če so si samo kaj šepetale na ušesa. Bila je prepričana, da šepetajo o moških ... Nazadnje jo je poklical škofov tajnik in rekel, da zelo cenijo njeno krščansko budnost, da pa so častne sestre že prevečkrat protestirale v zvezi z njo. Zdaj pa jih je s tisto besedo na »k«, ki je sam ne želi do konca niti ponoviti, zares preveč prizadela. In da so častne sestre rekly: »Ali ona ali pa me.«

Užaljena se je vrnila na Lent in k materi Angeli.

Vseeno pa je vsako jutro letala molit v Cerkev svetega Alojzija, ki stoji poleg bogoslovja na Glavnem trgu, kjer je bil župnik gospod Alojz Perner. Ta pa je bil z njo še posebej, skoraj očetovsko prijazen. To so opazili tudi drugi. In se čudili in ugibali, le zakaj.

Ko se je Sebastjan oziral po ženski, ki bi mu pospravljala in kaj skuhala, je prišla njena simpatična in zgovorna mati Angela in zaprosila, naj vzame za gospodinjsko in osebno pomoč njeno hčerko Treziko, tudi zato, ker se težko sami preživljata, in da bo »revše tudi samo kaj zaslužilo«. In jo je sprejel, in vsako jutro je najkasneje ob osmih, ko se je vrnila od jutranje maše, prišla k njemu pomagat za uro ali dve. Ženske z Lenta so prav od mame Angele izvedele, da je Trezika res ena stara devica, čeravno je vstopala že v triindvajseto leto; ampak to je bila takrat že visoka starost za preprosto deklino.

»Ta bo ostala sama!«

»Gotovo ga še ni imela not!«

Potem pa ti slišijo, da jo bo gospod Sebastjan vzel za ženo. Med seboj so se hecale, da se bo gotovo križala in molila med prediranjem že dobro zaraščene in trde deviške kože in bo najbrž kar sproti prosila devico Marijo za odpuščanje: »Zdrava Marija, milosti polna, prosí za mene in mojo ta malo, zdaj in ob moji smrtni uri, amen!«

In se je Sebastjanu življenje zelo spremenilo, najprej pravzaprav le malo, a kmalu povsem. Preden je prišla okoli osme ure k njemu, je Sebastjan že vstal, odskakljal do stranišča na koncu hodnika, uredil, kar je zjutraj pač treba, in potem je stopil k pipi in umivalniku na hodniku, si umil zobe, kar je bilo na Lentu res nekaj posebnega in česar ni počel noben drug Lentar, se umil vse do pasu in obril in pripravil novo leseno protezo, ki mu jo je naredil poseben mojster v Gradcu in ki je bila nekaj posebnega in se je gibala tudi v kolenu, kjer je bil kovinski sklep ... Bila je še boljša od tiste iz Gorice. Živemu delu noge pod kolkom je pravil štula, moral pa si je tisti štrcelj noge lepo natančno oviti, ga vtakniti v odprtino proteze, ki je bila v zgorjem delu obložena z usnjem, najprej zelo mehkim

jelenovim, potem pa vse tršim, da so ga lahko pritrdili na leseni del in pritrdili pas, ki ga je potem na levi rami pritrdil z mesingasto žnolo. Če je vse to dobro delovalo, je po ravnem lahko hodil, upogibal umetno nogo, ki se je s svojo težo sama spet zravnila in se skoraj ni poznalo, da je z njim kaj narobe. Na spodnjem delu noge je imel pritrjen tudi črn čevljev. Ampak namestiti in pritrditi si ga ni mogel sam ali pa si ga je lahko le z velikimi težavami, kajti če ni bilo vse lepo natančno obvezano in vstavljeno, se je začelo kje drgniti, mu ribati kožo do vnetja in bolečine. Tudi zato je potreboval pomoč. In Trezika mu je to dobro naredila, čeravno je imela tremo in je gledala proč, da bi ne videla njegovih spodnjih hlač. Ona je celi protezi pravila štula, a ji ni nič pojasnjeval. Umikala je pogled, vseeno pa se je kdaj z roko zadela v mišico, ki se je včasih kar sama postavila pokonci. Dobro je vedela, kaj je to in da je to njeno otipavanje greh, čeravno je šlo le za pomoč invalidu. Potem se je prestrašena potožila mami in vprašala, ali ni to smrtni greh, kar dela in za kar celo prejema denar.

Mama Angela Očkerl pa jo je nadrla:

»Prekleta trola! Zinka, nikdar več ne boš za tako lahko delo tako dobro plačana. Pa tudi primi ga že enkrat za tisti moški ud, ali kak se že tiču reče, da boš vsaj vedela, kaj je to. Saj ga je najbrž tudi Marija kdaj tistemu svojemu tesarju Jožetu v roke vzela, čeravno jo je napolnil Sveti duh.«

»Mama, kaj pa govoriš!« se je zardela prekrizala Terezija.

Potem se je izpovedala gospodu župniku, ta ji je sicer naročil, naj se pride spovedat tudi mama, potem pa ji je vseeno rekel:

»Zinka, sedi in poslušaj! Seveda je Bog ustvaril človeka in mu rekel, naj telesno ne greši. Ampak človek je poln skrivnosti in nagnjenj. In na svetu so angeli in je hudič.

In tudi v vsakem človeku je angel, ampak so v njem tudi hudičevi telesni in naravni nagoni, ki jih je Bog vsadil v človeka že zato, da lahko dobi otroke. To pa ne gre brez tega, kar imamo, oprostimo, med nogami. Tudi te stvari so božje delo, saj je človeka ustvaril Bog. Rekel je, razmnožite se med seboj, vendar brez greha. Temu se ne boš mogla izogniti. Nobena krščanska žena se ne sme. Razen častnih sester in moških duhovnikov. Poroči se z njim, pa ga boš lahko oblačila in slačila in se ga tudi dotikala, in ne bo greh!«

»Jezus Kristus!«

»Kar daj! Vera v Jezusa in Marijo ti bo pomagala!«

»Ampak on me mora zaprositi, jaz ga ne morem!«

»Pa mu namigni!«

»Ampak jaz sem članica Marijine družbe!«

»Tudi Marija je bila mati! Ti se kar s svojo mamo dogovori! Naj ti pove, kako se to naredi.«

»Moja mama je grešnica! Tudi ona nima moža.«

»Ni tako velika grešnica, Zinka!«

»Joj, kako me je strah!«

»Pa saj mi boš sproti povedala pri spovedi, ali ne?«

»Seveda!«

»Veš, grešila boš s telesom samo, kadar boš služila le svoji pohoti. Če pa boš imela v mislih otroka, ne bo greh!«

»In če me ne bo hotel poročiti?«

»Se bo našla kaka druga, ki mu bo z veseljem pomagala namesto tebe in se še z večjim veseljem poročila z njim.«

Ko je Terezija o tem poročala mami, se je ta zasmejela na ves glas:

»Saj sem vedela, da se gospod župnik razume na življenje in da ne posluša zaman v spovednici, kaj mu pripovedujejo ženske in moški. Takoj zjutraj reci gospodu invalidu, da boš še naprej delala vse to okoli njegove proteze,

če se oženi s tabo. Upam, da bo to naredil, ker je videti poštenjak. Ti boš pa končno tudi vedela, da nimaš suhe slive med nogami, in mi ne boš umrla ko stara devica. Ampak imej ves čas v glavi, da ima gospod visoko penzijo in dodatek za invalidnino. Zadosti sva bili lačni!»

Naslednje jutro se je vsa tresla in gledala v tla, ko je klečala pred njim, ki je sedel na postelji in čakal, kdaj bo začela nameščati dobro poviti štrcelj, ki mu je ostal od noge, v odprtino proteze, obdano z mehkim usnjem. Kdaj bo poravnala spodnje hlače in zažnolala protezo s trakom na levem ramenu. Ker je rdeča v lice cincala, je rekel:

»No, gospodična Zinka!«

Pa je vstala, še naprej gledala v tla in rekla:

»Mama pravi in gospod župnik pravi, da se moram poročiti z vami, če hočem še naprej skrbeti za vaše telo. Saj vam moram zapreti tudi gate in hlače in moram vam zapeti žnolo na rami. In mama pravi, da ne smem umreti kot stara devica in da bom pri vas za zmerom preskrbljena. Imate dobro invalidnino in penzijo. Veste, jaz nisem nikoli izvedela, kdo je moj oče. In me je vsega tega okoli moških strah! In sram.«

Sebastjan je najprej z odprtimi usti obsedel ob teh iskrenih, četudi krčevitih besedah, potem se je začel smejati, skoraj krohotati, njo pa je bil tako sram, da bi najraje stekla ven in se vrgla v Dravo.

»No, če ti tako praviš, če tako pravi tvoja mati in povrh še gospod župnik, pa bodi! Se bova pa poročila! Upam, da bo tako najbolj prav. Za oba! In za protezo.«

In tako se je zgodilo. Na veliko začudenje vseh na Lentu.

Šel je iskat v konsum v železniško kolonijo Špacapanovo vino, svojih sorodnikov in prijateljev s Primorske pa ni vabil. Najbrž bi komaj skrivali, da so razočarani. Vedel je, da je naredil nekaj usodnega, najbrž tudi napačnega, tola-